

IMMANUEL BJÖRKHAGEN

* 14.6.1888 † 31.8.1994

När Kopparbergets Sankte Örjens Gille – ursprungligen från trettonhundratalet – kring nittonhundratjugotalets början återuppstod här i Stockholm, skulle till medlemmar kallas bergsmän och framstående kulturpersonligheter. Beträffande de senare var det – får vi anta – underförstått, att de inom sina respektive områden i någon form skulle vara märkesmän.

En sådan märkesman och verklig polyhistor samlades den 31 augusti 1994 till sina fäder, 106 år gammal – vår broder och medlem av De Äldstes Råd – Immanuel Björkhagen, bland vännerna mera känd som Im.

Immanuel Nilsson föddes den 14 juni 1888 i en frikyrklig köpmannafamilj, bosatt på Hornsgatan i Stockholm. Tidigt uppmärksammades gossens osedvanliga begåvning och det var naturligt, att han, då tiden var mogen, sattes i skola i Högre Allmänna Läroverket för Gossar å Södermalm, sedermera Södra Latin. Han hoppade över någon klass då och då och tog studenten 1908 med, får man förutsätta, strålande betyg.

De vidare studierna bedrevs i Uppsala med språk som huvudämnen. Im. deltog vid sidan av studierna i studentlivet. Han var kurator för Stockholms Nation och blev tidigt medlem av Juvenalordern. 1921 avlade han licentiat-

examen med en avhandling om Erik Gustaf Geijer, och, vad var naturligare än att den, med tanke på Im:s senare karriär, behandlade Geijers Englandsår. 1927 återkommer han till Södra Latin, denna gång som lärare i svenska, tyska och engelska. 1944 blir han lektor vid läroverket och är då huvudlärare i engelska. Före inträdet på lärarbanan i Sverige mellanspelade Im. under åren 1918-1925 såsom lektor vid University College i London. För dess räkning producerade han en *svensk* grammatik av modernt snitt, vilken ersatte engelsmännens tidigare utgåva, som författats av en fransman.

Så här långt i minnesorden över Immanuel Björkhagen kan det vara på sin plats att erinra om alla de legender, som skapats kring dennes person. En version av barndomen låter förstå att Im. föddes under mycket små omständigheter i en arbetarfamilj, att församlingsprästen, som ju var vanligt på den tiden, upptäcker hans begåvning och föranstaltar om vidare studier, vilka finansieras av bl a två av den tidens mera kända tobaks- respektive spritfabrikanter. Han skulle alltså ha burits fram av lasterna! Den svenska grammatiken vid University College lär också ha haft en föregångare, vilken producerats i Brighton. Detta var en pocketupplaga, avsedd för de ferieskolor, som Im. ledde i den engelska kuststaden för bättre svenska familjers mindre språkbegåvade telningar. Dessa kunde så litet av den svenska grammatiken att undervisning i engelsk grammatik eljest blev omöjlig. När han så blev ombedd av Den Store Bokförläggaren att skriva en *engelsk* grammatik i Sverige säger en anekdot, att Immanuel betingat sig ett arvode om (detta är svenskt 30-tal) – förutom royalties – 1000 kronor omedelbart i handen, 1000 kronor efter ett år och 1000 kronor vid manusleverans. Förlagets hela dagskassa lär ha gått åt i den förhandligen! Namnet Björkhagen togs hänsyftande på de vackra björkhagarna vid sommarstället. Jag har haft tillfälle att konfrontera Im. med några av dessa legender, och han har därvid plirat litet mot mig och omtalat, att han varken kunde bekräfta eller dementa dem. I själva verket tror jag, att han njöt litet av denna uppmärksamhet kring sin person!

1953 går Immanuel Björkhagen i pension och kan hänge sig åt sina hobbies. Han tecknar (något som, enligt en källa, klasskamraten och vännen Isaac Grünwald skulle inspirerat honom att ägna sig åt), besöker Sällskapet Iduns sammankomster, deltar i Gillets olika övningar och han sjunger i olika

körer, bl a vår egen. Musiken får en centralare plats i hans liv och hans umgänge med den älskade Mozart blir intensivare både i lyssnande och i direkt egen interpretation. Han följer debatten i pressen, både den engelska och den svenska och odlar sitt stora språkintresse, som hjälpt honom behärska åtta språk i tal och skrift. Sedan 1929 innehade han en villa i Äppelvikén, där han bodde kvar till sin bortgång och nästan fram till 100-årsdagen själv skötte hus och hem.

Immanuel Björkhagens livsverk blev tredelat: författarens, skollärares och folkbildarens.

Som författare verkade Im. på flera områden. Förutom den ovan nämnda lic.-avhandling skrev han essäer, gjorde översättningar och producerade läroböcker. De senare gjorde honom känd i snart sagt alla skolor i flera generationer. Han utgav ett flertal läseböcker i engelska och den smått geniala grammatiken gav honom en rangplats inom språkvetenskapen. En mera okänd ådra hos honom avslöjas av hans redigering av en utgåva av Lever-tins verk.

Jag har tidigare berört Im:s formella karriär som pedagog. Vid intervjuer med några av hans tidigare elever har jag erfart, hur modern han var, inte bara i sitt författarskap utan även som lärare. Han torde ha varit den förste som på läroverksstadiet helt förde undervisningen under lektionerna på det aktuella språket. Han tillgrip gärna sången som pedagogiskt redskap i undervisningen. Hans humor hjälpte honom naturligtvis i lärarkallet och kom väl till pass i kinkiga disciplinära situationer. Under sin långa lärarbana tycks Im. aldrig ha mött dagens minst sagt röriga förhållanden i sin verksamhet.

Som folkbildare minns de äldre av oss hans samarbete med det dåvarande Radiotjänst, där han blev en synnerligen populär lärare och föreläsare. Många är den äldre generationens svenskar, som tagit sina första stapplande steg på kunskapsvägen till ett främmande språk under Immanuel Björkhagens skickliga och varsamma ledning. Hans distinkta röst blev med tiden lika känd och uppskattad som en Jerrings eller en Wilsons.

Im. var som person och i förhållande till sin omvärld den sanne humanisten. Hans syn på medmänniskan präglades av vänlighet, överseende och respekt. Man skulle kanske våga tillägga ordet kärlek! Detta gjorde honom i sin tur uppskattad av bröder i olika sällskap, av elever och av kolleger och

övriga i den stora vänkrets, som omgav honom. Var Im. slösande mot alla de nämnda, fordrade han i gengäld respekt för *sin* person som vän, lärare eller vanlig medmänniska. Också här finns utrymme för anekdoter. Vi minns väl, de flesta av oss, när landshövdingen i Uppsala vid vårt besök på slottet vände sig till Anders Diös och harangerade honom såsom den äldste medlemmen av Sankte Örjens Gille. Under den konstpaus som följde hördes Im:s röst: ”Nej, det är han inte alls, det är jag!”. Vid Im:s 99-årsdag uppvaktades han av en liten kör, som intonerade ”Ja, må han leva i hundra år”. Det gick inte att ta miste på Lektor Björkhagens ilska över taktlösheten!

Jag har haft förmånen att vid flera tillfällen få vara tillsammans med Im., samtalande om både allvarliga och glättiga ting, en gång under många timmar med en påslagen bandspelare som ytterligare deltagare i samvaron. Det är därför med saknad jag konstaterar, att en framstående kulturpersonlighet gått ur tiden. En betydelsefull länk i vår brödrakedja har brutit. En klar röst i vår kör har tystnat. Vid Gillets uppvaktning på Im:s 100-årsdag uruppfördes en av broder Nils Rudberg nyskriven högtidsmarsch, en i sanning värdig hyllning av vår gillebroder Immanuel Björkhagen, som vid sin bortgång innehade Gillets högsta länk!

Sancte Örjens Gilles Högtidsdag den 27 april 1995.

Sture Klasén